

0-6 Aylık Bebeği Olan Annelerin Katı Gıdaya Geçiş Süreci ve Emzirmeye İlişkin Bilgi ve Uygulamaları

Birsen Bilgen Sivri¹

¹Selçuk Üniversitesi, Hemşirelik, Konya, Türkiye

²Konya Necmettin Erbakan Üniversitesi, Anatomi, Konya, Türkiye

ÖZET

Amaç: 0-6 ay bebeği olan annelerin ek gıdaya geçiş süreleri ve nedenlerini saptamak amacıyla planlanmıştır.

Hastalar ve Yöntem: Tanımlayıcı tipte planlanan bu çalışma 1 Nisan - 31 Mayıs 2010 tarihleri arasında Akşehir'de gerçekleştirilmiştir. Çalışmanın planlama aşamasında İlçe Sağlık Grup Başkanlığından gerekli yazılı izinler alınmış, uygulama öncesinde de annelerin rızaları alınarak, çalışmaya katılımda gönüllülük esasına dikkat edilmiştir. 1,2,3 Nolu Sağlık Ocaklarında kayıtlı 6 aylık bebeği olan 220 anne basit rastgele örnekleme yöntemiyle seçilmiş ve uygulanan anketlerden elde edilen veriler SPSS-17 ile analiz edilmiştir.

Bulgular: Annelerin %83,6'sı 20-35 yaş arasındadır. Ortaokul ve altı eğitimi olanların %97'si ev hanımıdır. Annelerin %92,7'si bebeğini emzirmekte, %32,4'ü ek gıda vermektedir. %38,8'i sütü yetmediği, %31,3'ü zamanı geldiğini düşündüğü için ek gıdaya başlamış, %57,4'ü 4-6 ay arasında, %20,5'i ilk ay içerisinde ek gıdaya geçmiştir. Annelerin %71,6'sı ek gıda verirken günde en az 3 kez emzirmeye devam etmektedir. Biberon kullanan annelerin oranı %25,5 olarak bulunmuştur ve mezuniyeti ortaokul ve altı olan annelerin %82'si biberon kullanmamaktadır. %54,4'ü sağlık personelinin yardımıyla ek gıdaya geçerken aynı zamanda %84,5'i yardım gerektiğini düşünmektedir.

Sonuç: Annelerin yaklaşık yarısının sağlık personelinin yardımıyla ek gıdaya geçmesi, %84,5'inin ise yardım gerektiğini belirtmesi, kritik bir dönem olan ek gıdaya geçiş aşamasında özellikle hemşirenin danışman ve eğitici rolünün önemini vurgulamaktadır.

Anahtar sözcükler: anne sütü, ek gıda, 0-6 ay bebek beslenmesi

THE KNOWLEDGE AND PRACTICES OF MOTHERS WITH 6 MONTH-OLD BABIES RELATED WITH THE TRANSITION TO SOLID COMPLEMENTARY FEEDING FOOD AND BREASTFEEDING

ABSTRACT

Aim: It is planned to determine the reasons of transition and transition time of mothers with 6 month-old babies for transition to complementary foods.

Patients and Methods: The present study designed as a descriptive study was performed in Akşehir within the period of 01 April-31 May 2010. At the planning stage, the necessary written permissions from Health Group Presidency of the Region have been obtained, before the the onset of the study As the study was based on voluntary participation approvals has been taken from the mothers. Two hundred and twenty mothers with 6 month-old babies selected by simple random sampling method from primary, secondary and tertiary health centers and the data obtained from questionnaires were analyzed with the SPSS-17.

Results: 83,6% of the mothers were between 20-35 old years. 97% of mothers were housewives who have been graduated from secondary school or with lower level of education. The relationship between the level of education and employment status of mothers was variable ($p<0,05$). 59% of Mothers who were married at the age of 22 years or later delivered by cesarean section, 54% started to breastfeed her baby following 2 hours of birth. A correlation was found between age of marriage- delivery methods and breastfeeding ($p<0,05$). 92.7% of the mothers breastfeed, 32,4% had already used complementary foods. 38.8% of mothers started to complementary foods, 31.3% of mothers started to complementary foods as they presumed it was the correct time to to use them. 54,4% of mothers started to complementary foods with the help of health staff but also 84,5% of them also thought that It is necessary to get help.

Conclusion: Nearly half of the mothers started the complementary foods with the help of health staff, and 84,5% stated that professional help should be necessary These results emphasized the importance of especially both advisor and trainer role of nurses in the critical period of transition to complementary foods.

Key words: breast milk, complementary food, 0-6 month baby feeding

Yeni doğan bebek, yaşamını sürdürmek için ihtiyaçlarının karşılanmasında anneye bağımlıdır. Bebeğin sağlıklı bir şekilde büyüüp gelişebilmesi, ancak anne ile bebek arasında karşılıklı ilgiye dayanan başarılı bir beslenme ile sağlanır. Bebeklerin sağlıklı büyümesi ve gelişimi açısından anne sütü en iyi beslenme yoludur (1).

Anne sütü ile beslenme ilk 4-6 ay boyunca, su bile vermeksizin bebeğin optimal büyüme ve gelişmesi için tek başına yeterlidir (2). Bu süre içerisinde ek gıdaya erken başlama anne sütü alımını azaltır veya emzirmenin kesilmesine yol açabilir (3).

Dünya Sağlık Örgütü (DSÖ) ve UNICEF (The United Nations Children's Fund) bebeklerin doğumdan itibaren ilk altı ay sadece anne sütü almalarını (su dahil hiçbir ek gıda almadan), bebekler ancak altı aylık olduktan sonra sıvı ve katı ek gıdalara başlanmasını ve bu tamamlayıcı gıdaların yanı sıra en az iki yaşına kadar anne sütüne devam edilmesini önermektedir (4,5). Ayrıca Birleşmiş Milletler Genel Kurulu'nun 1989 yılında kabul ettiği çocuk haklarına dair sözleşmede "toplumun bütün kesimlerinin emzirme konusunda bilgilendirilmesi, desteklenmesi ve bu alandaki eğitim olanaklarına kavuşturulması" amaçlanarak emzirme insani bir hak olarak kabul edilmiştir (6).

Tüm bunlara rağmen günümüzde sadece anne sütüyle besleme oranı istenilen düzeyde değildir. Dünyada ilk altı ayda sadece anne sütü ile beslenme oranının %37, anne sütü ile birlikte ek gıda verme oranının ise %55 düzeyinde olduğu bildirilmektedir. Gelişmekte olan ülkelerde ilk altı ayda sadece anne sütüyle besleme oranı %38 iken, az gelişmiş ülkelerde bu oran %18'e kadar düşmektedir. IYCF (Infant and Young Child Feeding) verilerine göre; Hindistan'da sadece anne sütü ile beslenme 4 ay altında %58,3, 6 ay altında %46,4; Kanada'da 4 ay altında %51,7, 6 ay altında %14,4; Pakistan'da 4 ay altında %44,1, 6 ay altında %37,1; Endonezya'da 4 ay altında %40,6, 6 ay altında %32,4; Amerika Birleşik Devletleri'nde 4 ay altında %33,1, 6 ay altında %13,6; İsviçre'de 6 ay altında %14 dür (7).

Ülkemizde yapılan çalışmalar, bebeklerin geç dönemde emzirildiğini ve emzirmenin erken dönemde sonlandırılarak ek gıdalara başlanması sonucunda ilk altı ayda sadece anne sütüyle besleme oranının istenen düzeyde olmadığına işaret etmektedir. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008 (TNSA 2008) sonuçlarına göre, iki aydan küçük bebeklerin %70'i sadece anne sütü ile beslenmektedir. Daha sonraki aylarda hızla azalan sadece anne sütü ile beslenme oranı, 2-3 aylık bebeklerde %42'ye; 4-5 aylık bebeklerde

ise %22'ye gerilemektedir. Altı aylıktan küçük bebeklerin %40'ı sadece anne sütü ile beslenmektedir (8).

Doğumdan sonra bebek, ilk yıllarda sürekli gelişme süreci içindedir. Her alanda olduğu gibi beslenme konusunda da bebeğin gelişim basamakları izlenerek besleme şekli, sıklığı, içeriği buna göre düzenlenmelidir (3).

Annelere emzirmenin özendirilmesi ve bu konuda gerekli bilgilerin verilmesi başarılı bir emzirmenin ilk anahtarıdır. Sağlık personelinin zamanında vereceği doğru bilgiler doğrultusunda bebeklerin etkin ve verimli emzirme süreleri artacaktır. Bununla birlikte gelecekte daha sağlıklı bir nesil yetiştirilmiş olacaktır. Bu amaçla çalışmamızda annelerin anne sütü ve emzirme hakkındaki bilgi düzeylerinin belirlenmesi ve karşılaştırılması, anne sütü ve önemi- nin vurgulanması planlanmaktadır.

Gereç ve yöntem

Tanımlayıcı tipte planlanan bu çalışma 1 Nisan-31 Mayıs 2010 tarihleri arasında Konya ili Akşehir ilçesi sınırları içerisinde 1, 2 ve 3 Nolu Sağlık Ocağı bölgelerinde gerçekleştirilmiştir. 0-6 ay arası bebeği olan toplam 600 anneye; ETF (Ev Halkı Tespit Fişi) fişleri, 0-24 formları, sağlık ocaklarında görevli ebe ve hemşirelerin verdikleri bilgiler doğrultusunda ulaşılmıştır. Anne ve bebeklerin sosyo-demografik özelliklerini saptamaya yönelik 24 soru; anne sütü ve ek gıdaya ilişkin bilgi ve davranışları saptamaya yönelik 23 sorudan oluşan toplam 47 soruluk anket, evlere gidilerek ve yüz yüze görüşülerek basit, rastgele örnekleme yöntemi ile seçilen 220 anneye uygulanmıştır. Çalışmanın planlama aşamasında İlçe Sağlık Grup Başkanlığından gerekli yazılı izinler alınmış, uygulama öncesinde de annelerin sözel onamları alınarak, çalışmaya katılımı gönüllülük esasına ve sözel onamlarının alınmasına dikkat edilmiştir. Toplanan verilerin analizinde SPSS-17 istatistik Paket Programı kullanılmış, verilerin değerlendirilmesinde Kolmogorov-Smirnov Testi, Kruskal-Wallis Testi, iki grup karşılaştırmaları için Mann-Whitney U testi, tek ve çok gözlü düzenlerde Ki-Kare önemlilik testleri kullanılmıştır.

Bulgular

Annelerin %83,6'sı 20-35 yaş arasındadır. %46,4'ü ilkokul mezunuyken, %19,5'lik oranı ise ortaokul ve lise mezunları aynı sayıdadır. %87,7'si ev hanımı, %8,6'sı memurdur. Ev hanımlarının %51,8'i ilkokul mezunu, çalışan kadınların %66,7'si üniversite mezunudur. Evlenme yaşı 12 ile 39 arasında değişen annelerin evlilik yaşı ortalamaları 21.6±3.9'dur. %94,1'inin herhangi bir

Tablo 1. 0-6 Ay Bebeği Olan Annelerin Sosyo-Demografik Özellikleri

Annenin yaşı	N	%	Mesleği	N	%	Gelir düzeyi	N	%
19 Yaş ve ↓	9	4,1	Ev hanımı	193	87,7	250-500TL	38	17,3
20-35 Yaş	184	83,6	Memur	19	8,6	500-750TL	83	37,7
35 Yaş ve ↑	27	12,3	İşçi	2	,9	750-1000TL	39	17,7
Evlilik yaşı	21.6 ± 3.9		Serbest meslek	6	2,7	1000TL ve üzeri	60	27,3
X² = 19,833, sd = 1								
Eğitim durumu	N	%	Eşinin eğitim durumu	N	%	Sağlık Güvencesi	N	%
Okur-yazar değil	4	1,8	Okur-yazar değil	1	0,5	Bağkur	44	20,0
İlkokul mezunu	102	46,4	İlkokul mezunu	57	25,9	SSK	90	40,9
Ortaokul mezunu	43	19,5	Ortaokul mezunu	30	13,6	Emekli sandığı	27	12,3
Lise mezunu	43	19,5	Lise mezunu	83	37,7	Yeşilkart	19	8,6
Üniversite ve üzeri	28	12,7	Üniversite ve ↑	49	22,3	Ücretli	40	18,2
X² = 39,423, sd = 1								
Çocuk sayısı	N	%	Eşinin mesleği	N	%	Bebeğin ayı 3,68 ± 2,37	N	%
1 Çocuk	85	38,6	İşçi	40	18,2	0 Ay	64	29,1
2 Çocuk	77	35,0	Memur	41	18,6	1 Ay	31	14,1
3 Çocuk	41	18,6	Esnaf	47	21,4	2 Ay	20	9,1
4 Çocuk	14	6,4	Çiftçi	18	8,2	3 Ay	19	8,6
5 Çocuk	2	0,9	Serbest meslek	64	29,1	4 Ay	18	8,2
6 Çocuk	1	0,5	Diğer	10	4,5	5 Ay	19	8,6
						6 Ay	49	22,3
Toplam	220	100	Toplam	220	100	6 Ay	49	22,3
						6 Ay	49	22,3
						Toplam	220	100
Yerleşim yeri	N	%	Kronik hastalık	N	%			
İlçe merkezi	194	88,2	Var	13	5,9			
Kasaba	16	7,3	Yok	207	94,1			
Toplam	220	100	Toplam	220	100			

*Kruskal-Wallis, Mann-Whitney U ve tek ve çok gözlü düzenlerde Ki-Kare önemlilik testleri kullanılmıştır.

kronik hastalığı bulunmamaktadır. Eşlerinin %29,1'i serbest meslekte çalışmaktayken; %21,4'ü esnaftır. %37,7'si lise, %22,3'ü en az üniversite düzeyinde eğitime sahiptir. Ailelerin %40,9'unun sosyal güvencesi SSK'dır. %37,7'sinin 500-750 TL arası, %27,3'ünün 1000TL ve üzeri geliri bulunmakta, %88,2'si ilçe merkezinde oturmaktadır.

Çocuk sayısı 1 ile 6 arasında değişmektedir. Annelerin %38,6'sı 1 çocuğa, %35'i 2 çocuğa sahiptir. Ortalama çocuk sayısı 1.97±0.99'dur. Bebeklerin ay ortalaması ise 3.68±2.37'dir ve %29,1'i yenidoğandır (Tablo 1).

Annelerin %99,1'i son doğumunu hastanede yapmıştır. Çalışma durumu doğum öncesi %18,2'den, doğum sonrası %8,2'ye düşmüştür ve doğum öncesi dönemde çalıştığı

belirten annelerin %45'i doğum sonrası dönemde çalışmaya devam etmiştir (Tablo 2).

Annelerin %29,1'i doğum yaptığı hastanede bebeğe mama verildiğini belirtmiş, %40,9'u ilk yarım saat içerisinde bebeğini emzirmiştir. Annelerin %70,1'i her ağladığında, %22,1'i günde 7-8 kez bebeğini emzirmekte, %43,8'i iki yaşına kadar, %24,1'i bebeği emmeyi bırakıncaya kadar emzirmeyi düşünmektedir (Tablo 3).

Annelerin %50'si ek gıda vermeye başladıktan sonra bebeğinin kilosunun arttığını, %59,7'si ek gıda vermeye başladıktan sonra bebeğinin dışkılamasında fark görülmediğini, %32,8'i kabızlık oluştuğunu belirtmiştir.

Tablo 2. 0-6 Ay Bebeği Olan Annelerin Doğumlarına İlişkin Bazı Özellikleri

Doğum yaptığı yer	N	%	Doğum öncesi Çalışma durumu		Doğum sonrası Çalışma durumu		N	%
			N	%	N	%		
Evde sağlık personeli	2	0,9	Çalışıyordu	40	18,2	Çalışıyor	18	8,2
Hastanede	218	99,1	Çalışmıyordu	180	81,8	Çalışmıyor	202	91,8
Toplam	220	100	Toplam	220	100	Toplam	220	100

*Kruskal-Wallis, Mann-Whitney U ve tek ve çok gözlü düzenlerde Ki-Kare önemlilik testleri kullanılmıştır.

Annelerin %84,5 gibi büyük bir yüzdesi ise ek gıdaya başlarken bir sağlık personelinden yardım alınması gerektiğini düşünmektedir (Tablo 4).

Tablo 5’de annelerin %60,9’u ek gıdaya 4 ile 6 ay arasında, %17,3’ü doymadığı düşünülürken başlanması gerektiğini düşünmektedir. %60,5’i bebeğine anne sütü dışında ilk defa süt vermek için 1/3 sulandırılmış inek sütünü tercih etmekte, %71,4’ü bebeklere verilecek ek gıdaya tuz eklenmemesi gerektiğini, %52,7’si şeker eklenmemesi gerektiğini düşünmektedir.

Tartışma

Çalışmamızda ay olarak çocukların emzirme durumlarına ve ek gıdaya geçme sürelerine bakıldığında; annelerin 1.

çocuklarını ortalama 15.32±9.23, 2. çocuklarını 15.67±8.82, 3. çocuklarını 16.18±8.74 ay emzirmektedir. Anneler 1. çocuklarında ortalama 5.46±2.91 ayda, 2. çocuklarında 5.38±3.03 ayda, 3. çocuklarında ise ortalama 5.18±2.63 ayda ek gıdaya geçmektedir. Duran’ın çalışmasında ise annelerin %59,6’sı 6 aydan az anne sütü vermektedir. Bebeklerin sadece anne sütü alma süresi ortalamasının 4,5±1,7 (en az 0-en fazla 6) ay, annelerin toplam emzirme süresi ortalamasının ise 12,0±5,7 (en az 0 - en çok 24) ay olduğu saptanmıştır (9).

Annelerin bebeklerini biberonla beslemeye başlamalarının en sık nedenlerinden biri sütlerinin yeterli olmadığını düşünmeleridir (10). Çalışmada biberon kullanan annelerin oranı %25,5 olarak bulunmuştur (Tablo 3). Mezuniyeti ortaokul ve altı olanların ise %82’si biberon

Tablo 3. -0-6 Ay arası bebeklerin özellikleri

Bebeği emzirme durumu		N	%			N	%	
Evet		204	92,7					
Hayır		16	7,3					
Doğum zamanı	N	%	Doğum şekli	N	%	Doğum kilosu	N	%
Zamanında doğdu	144	65,5	Normal	129	58,6	2500 Gr’dan az	10	4,5
Erken doğdu	50	22,7	Sezaryan	91	41,4	2500-3500 Gr	143	65,0
Zamanından geç doğdu	26	11,8				3500 Gr’dan fazla	67	30,5
Toplam	220	100	Toplam	220	100	Toplam	220	100
X² = 21,314, sd = 1								
Emzik kullanma	N	%	Biberon kullanma	N	%	Hastanede mama verilmesi	N	%
Kullanıyor	82	37,3	Kullanıyor	56	25,5	Evet	64	29,1
Kullanmıyor	138	62,7	Kullanmıyor	163	74,1	Hayır	156	70,9
Toplam	220	100	Toplam	219	100	Toplam	220	100
X² = 12,879, sd = 1								
Doğum sonrası ilk emzirme	N	%	Emzirme sıklığı	N	%	Emzirmeyi sürdürmeyi düşündükleri süre	N	%
İlk yarım saatte	90	40,9	Günde 1-3kez	3	1,4	Emmeyi bırakıncaya kadar	49	24,1
İlk yarım saat ile bir saat arası	45	20,5	Günde 4-6 kez	13	6,4	İlk 6 ay	6	3,0
2 Saat ve üzeri sürede	85	38,6	Günde 7-8kez	45	22,1	1 Yaşını tamamlayıncaya kadar	25	12,3
			Her ağıladığında	143	70,1	1,5 Yaşına kadar	34	16,8
						2 Yaşına kadar	89	43,8
Toplam	220	100	Toplam	220	100	Toplam	220	100
X² = 20,058, sd = 1								

*Kruskal-wallis, Mann-Whitney U ve tek ve çok gözlü düzenlerde ki-kare önemlilik testleri kullanılmıştır.

Tablo 4. 0-6 Ay bebeği olan annelerin ek gıdaya geçme süreleri ve özellikleri

<i>Ek gıda verme durumu</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>Ek gıdaya başlama zamanı</i>			<i>Sağlık personelinden yardım alma</i>		
			<i>N</i>	<i>%</i>	<i>%</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>%</i>
Evet	68	32,4	0-1 Ay	14	20,5	Evet	37	54,4
Hayır	142	67,6	2-3 Ay	15	22,1	Hayır	31	45,6
			4-6 Ay	39	57,4			
Toplam	210	100	Toplam	68	100	Toplam	68	100
<i>Başlama nedeni</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>Ek gıdayla emzirme</i>			<i>Kilo değişikliği</i>		
Sütüm yetmiyordu	26	38,8	Emzirmiyorum	16	23,9	Kilosu arttı	33	50,0
Zamanı geldiği için	21	31,3	Günde bir kez	1	1,5	Kilosu azaldı	3	4,5
İhtiyacı olduğu için	9	13,4	Günde 2 kez	2	3,0	Kilosu değişmedi	30	45,5
İşe dönmek için	1	1,5	Günde 3 ve Üzeri	48	71,6	Toplam	66	100
Bebek emmek istemedi	5	7,5	Toplam	67	100	Gıdaya geçiş şekli	N	%
Sağlık sorunları oldu	3	4,5	Farklı bir besin	N	%	Tek bir besinle	81	36,8
Diğer	2	3,0	Evet	174	79,1	İki besin maddesi	17	7,7
			Hayır	46	20,9	Tüm besinleri vererek	122	55,5
Toplam	67	100	Toplam	220	100	Toplam	220	100
<i>Dışkılama farklılığı</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>Sağlık personelinden yardım gerekliliği</i>			<i>Ek gıdaya geçiş besini</i>		
İshal	5	7,5	Evet	186	84,5	Mama	57	25,9
Kabızlık	22	32,8	Hayır	34	15,5	Yoğurt	75	34,1
Değişiklik görülmedi	40	59,7				Çorba- yemek suları	78	35,5
						Diğer	10	4,5
Toplam	67	100	Toplam	220	100	Toplam	220	100

*Kruskal-Wallis, Mann-Whitney U ve tek ve çok gözli düzenlerde Ki-Kare önemlilik testleri kullanılmıştır.

kullanılmaktadır. Bu çalışmada eğitim seviyesi yükseldikçe biberon kullanımının artmış olduğunun gözlenmesi ($p<0,05$), eğitim seviyesi yüksek kadınlarda çalışma oranının artmasına, çalışan kadınların sağma yöntemini kullanarak ve biberonla saklayarak bebeklerine anne sütü vermek zorunda kalmalarına bağlanabilir.

Uygun ve zamanında ek gıda desteği ile birlikte emzirmenin sürdürülmesi ve anne sütüne en az iki yıl devam edilmesi, bebeğin sağlıklı büyüme ve gelişmesi, çeşitli sağlık problemlerinin ve komplikasyonların önlenmesi için önemlidir (2,11).

Ek gıdalara başlama zamanı ile ocuk sayısı arasında ve bebeğin kaç aylık olduğuna bakılarak ek gıda verme durumu arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki saptanmıştır (Tablo 5). Atmaca'nın çalışmasında ise 0–3 ay arası ek gıdaya başlayan ve başlanması gerektiğini düşünen kadınların en büyük grubunu (%24) 2–5 arası çocuğu olan kadınlar oluştururken, 4. aydan sonra ek gıdaya başlanması gerektiğini düşünen kadınların en büyük grubunu (%92) ise çocuğu hiç olmayanlar oluşturmaktadır. Buna bağlı olarak gıdalara başlama zamanı ile ocuk sayısı arasında istatistiksel olarak anlamlı bir ilişki olduğu gözlemlenmiştir (12).

Annelerin %57,4'ü 4-6 ay arasında, %20,5'i ilk ay içinde ek gıdaya geçmiş; %38,8'i sütü yetmediği, %31,3'ü ek gıdaya başlama zamanı olduğunu düşündüğu, %13,4'ü ise ihtiyacı olduğunu düşündüğu için ek gıdaya başlamıştır. Annelerin %71,6'sı ek gıda verirken günde en az 3 kez emzirmeye devam etmektedir (Tablo 4). şahan'ın çalışmasında 3 aydan küçük bebeklerin %24,3'üne ilk 1 ay içinde, %28,4'üne ise ilk 3 ay içinde ek gıda başlandığı, 3-6 aylık bebeklerde henüz ek gıda başlanmayan, sadece anne sütü alan bebeklerin oranının %46,6'ya düştüğu saptanmıştır (13). Telatar ve arkadaşlarının çalışmasında sadece anne sütü ile besleme süresi 4.67 ± 1.63 ay, mamaya başlama zamanı $3,7\pm 1,6$ ay, ek gıdaya geçiş zamanı $5,37\pm 0,8$ ay olarak tespit edilmiştir (14). Çalışkan ve Bayat ise sadece anne sütüyle besleme süresi ve nedenlerini incelemiş, ilk 4 ay bebeklerine sadece anne sütü verenlerin oranını %32,7, ilk 2 ay bebeklerine sadece anne sütü verenlerin oranını %20,8 bulmuştur (15). Aynı çalışmada bebeği 6 aydan küçük olan 109 annenin (%34,1), bebeklerini halen emzirdiği ve yüksek oranda (%94,5) ebe-hemşire önerisiyle ilk altı ay sadece anne sütü vermeyi düşündükleri saptanmıştır (15).

Çalışmamızda annelerin %54,4'ü ek gıdaya geçerken bir sağlık personelinden yardım almıştır (Tablo 4). Ünsal ve arkadaşlarının yaptığı çalışmada da annelerin doğumdan önce anne sütü ile beslenme konusunda bilgi alıp

Tablo 5. 0-6 Ay bebeği olan annelerin ek gıdaya geçme süreleri ve özellikleri

<i>Ek gıdaya başlama</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>Ek gıda aralıkları</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>Başlama besini</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
Doymadığında	38	17,3	Arka arkaya	81	37,3	Önce katı gıdalarla	3	1,4
Çevre –büyükler	2	0,9	3 Gün ara ile	132	60,8	Önce sıvı gıdalarla	186	84,5
4-6 Ay arası	134	60,9	7 Gün ara ile	4	1,7	Hazır mama ile	31	14,1
7 Ay ile bir yaş arası	44	20,0	Toplam	207	100	Toplam	220	100
Bir yaşından sonra	2	0,9						
Toplam	207	100						
<i>Başlama miktarı</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>Tuz ilavesi</i>	<i>N</i>	<i>%</i>	<i>Şeker ilavesi</i>	<i>N</i>	<i>%</i>
1-3 Tatlı kaşığı	170	77,3	Evet	35	15,9	Evet	59	26,8
10-15 Çorba kaşığı	3	1,4	Hayır	157	71,4	Hayır	116	52,7
Yiyebildiği kadar	46	20,9	Arasına katılmalı	28	12,7	Ara sıra katılmalı	45	20,5
Diğer	1	0,5						
Toplam	220	100	Toplam	220	100	Toplam	220	100
						$\chi^2 = 13,328, sd = 1$		
<i>Anne sütü dışındaki süt tercihi</i>							<i>N</i>	<i>%</i>
1/3 Sulandırılmış inek sütü							133	60,5
Sulandırılmamış inek sütü							27	12,3
Yarı yarıya sulandırılmış keçi sütü							23	10,5
Sulandırılmamış keçi sütü							5	2,3
Diğer							32	14,5
Toplam							220	100

*Kruskal-wallis, Mann-Whitney U ve tek ve çok gözlü düzenlerde ki-kare önemlilik testleri kullanılmıştır.

almadıklarını sorulmuş, annelerin %62,2'sinin sağlık personeli tarafından bilgilendirildiği saptanmıştır (16).

Atlas'ın çalışmasında, anne sütü eğitimi alan ve almayan anneler, formül mamaya başlama nedenleri bakımından karşılaştırılmış, anne sütü eğitimi alan grupta doktor önerisi ile formül mamaya başlanma oranı eğitim almayan gruba göre istatistiksel olarak daha az görülmüştür (2). Dinçtürk'ün araştırmasına katılan ve bir çocuğu olan annelerden anne sütü ve emzirme konusunda eğitim almayanların oranının %67,3, birden fazla çocuğu olan annelerde ise %64 olduğu ve gerek bir çocuğu olan gerekse birden fazla çocuğu olan annelerin süt eğitimi konusunda tatmin edici düzeyde eğitim almadıkları saptanmıştır (17). Onbaş'ının yaptığı çalışmada eğitim grubundaki annelerin %86'sının (%95,6), kontrol grubundaki annelerinin %84'ünün doğumdan sonra bebeklerine ilk besin olarak anne sütü verdiği, eğitim alan ve almayan anneler arasında ilk besin olarak anne sütü verilmesi açısından anlamlı bir fark olduğu saptanmıştır (18).

Çalışkan ve Bayat'ın yaptığı çalışmada annelerin %33,4'ünün ek gıdalara başladığında bebe bisküvisi, çorba suları, yemek suları; %32,8'inin formül mama verdiği / vermeyi düşündüğü saptanmıştır. Bu çalışmada yaklaşık

yarısının (%49,5) komşu ve çevreden edindikleri bilgiler nedeniyle bebe bisküvisi, çorba suları, yemek suları verdiği / vermeyi düşündüğü, %81,9'unun doktor önerisiyle formül mama verdiği / vermeyi düşündüğü saptanmış, annelerin %71,4'ü ek gıdaya tuz, %52,7'si şeker eklenmesi gerektiğini belirtmiştir. Ek gıdaya şeker eklenmesi gerektiğini düşünenlerin %85'i, ara sıra şeker katılması gerektiğini düşünenlerin %71'i ortaokul ve altı mezuniyete sahiptir ve eğitim seviyesine göre ek gıdaya şeker ekleme durumu değişmektedir ($p < 0,05$) (15).

Sonuç ve öneriler

Annelerin eğitim seviyesi arttıkça, evlilik yaşının, çalışma durumunun, biberon kullanımının ve sezaryan ile doğumun arttığı, emzirmeye başlama süresinin ise uzadığı görülmektedir. Eğitim seviyesinin annenin bilinç düzeyi ve tercihlerini, dolayısıyla bebeğin büyüme ve gelişmesini etkilediği söylenebilir.

Annelerin yaklaşık yarısının sağlık personelinin yardımıyla ek gıdaya geçmesi, %84,5'inin ise yardım gerektiğini belirtmesi, kritik bir dönem olan ek gıdaya geçiş aşamasında özellikle hemşirenin danışman ve eğitici rolünün önemini vurgulamaktadır.

Kaynaklar

1. Kaynar Tunçel E, Cihad D, Canbaz S, Peşken Y. Bir üniversite hastanesine başvuran 0-24 aylık çocukların anne sütü ile beslenme durumlarının saptanması. Cumhuriyet Üniversitesi Hemşirelik Yüksekokulu Dergisi 2006; 10 (1):1-6.
2. Atlas B. Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Aşı Merkezi ve Yenidoğan İzleme Ünitesine Başvuran Annelerin Anne Sütü Konulu Eğitiminin Etkinliğinin İncelenmesi. Sağlık Bakanlığı Şişli Etfal Eğitim ve Araştırma Hastanesi Aile Hekimliği Koordinatörlüğü Uzmanlık Tezi, İstanbul 2006.
3. Özmert NE. Yaşamda önemli bir dönüm noktası: tamamlayıcı beslenme (ek gıdaya geçiş). Hacettepe Tıp Dergisi 2009; 40 (3):157-163.
4. World Health Organization 2003. Complementary feeding report of the global consultation summary of guiding principles. Erişim Tarihi: 01.08.2011
5. The United Nations Children's Fund. Dünya emzirme haftası 2008. http://www.unicef.org/turkey/pc/_mc36.html Erişim Tarihi: 11.12.2011.
6. Bağcı T, Bertan M, Güler Ç. Gebe, emzikli ve bebek beslenmesi. Halk Sağlığı Temel Bilgiler, İkinci baskı: Ankara, Güneş Kitabevi Ltd. Şti, 1997: 299-300.
7. World Health Organization 2010. Nutrition Landscape Information System, A component of the landscape analysis on countries readiness to accelerate action in nutrition. Erişim Tarihi: 08.08.2010.
8. Türkiye Nüfus ve Sağlık Araştırması 2008. Sağlık Bakanlığı AÇSAP Genel Müdürlüğü, Devlet Planlama Teşkilatı ve Avrupa Birliği, Hacettepe Üniversitesi Nüfus Etütleri Enstitüsü, Ankara 2009.
9. Duran S. Ebe ve Hemşirelerin Anne Sütü ve Emzirme Konusundaki Bilgi ve Tutumlarının, Danışmanlık Verdikleri Annelerin Bebeklerini Anne Sütü İle Besleme Davranışlarına Etkisi. Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği AD Uzmanlık Tezi, Edirne 2008.
10. Gür E. Anne sütü ile beslenme, Türk Ped Arş 2007; 42 Özel Sayı:11-15.
11. Aydın A. Yapay beslenme ve ek gıdalar. Sağlam Çocuk İzlemi Sempozyum Dizisi 2003; 35: 79-84.
12. Atmaca B. 15-49 Yaş kadınların anne sütü ile ilgili bilgileri ve davranışları. Yüzüncü Yıl Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği AD Uzmanlık Tezi, Van 2008.
13. Şahan H. 0-24 Aylık Bebeği Olan Annelerin Anne Sütü ve Emzirme Konusunda Bilgi, Tutum ve Davranışları. Erciyes Üniversitesi Tıp Fakültesi Aile Hekimliği AD Uzmanlık Tezi, Kayseri 2008.
14. Telatar B, Vitrinel A, Akın Y, Cömert S. Hastanemiz sağlam çocuk polikliniğinden izlenen bebeklerde anne sütü ile beslenme durumu. Bakırköy Tıp Dergisi 2008; 4 (4):144-147.
15. Çalışkan Z, Bayat M. Annelerin bebek bakımı uygulamaları ve etkileyen faktörler:bir Kapadokya örneği. Anadolu Hemşirelik ve Sağlık Bilimleri Dergisi 2011; 14: (2): 23-30.
16. Ünsal H, Atlıhan F, Özkan H, Targan Ş, Hassoy H. Toplumda anne sütü verme eğilimi ve buna etki eden faktörler. Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları Dergisi 2005; 48 (3): 226-233.
17. Dinçtürk C. Bir ve Birden Fazla Çocuğu Olan Annelerin Anne Sütü ve Emzirme Konusundaki Bilgi Düzeylerinin Karşılaştırılması. Yüksek Lisans Tezi, Afyonkarahisar Kocatepe Üniversitesi Sağlık Bilimleri Enstitüsü, Afyonkarahisar 2006.
18. Onbaşı Ş. Doğum Öncesinde Anne Adaylarına Verilen Anne Sütü ve Emzirme Eğitiminin Emzirme Oranına ve Süresine Etkisi. Trakya Üniversitesi Tıp Fakültesi Çocuk Sağlığı ve Hastalıkları AD Uzmanlık Tezi, Edirne 2009.